

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

**УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
МИРОТВОРЕННЯ**

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

УДК 316
У45

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 15 червня 2018 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2018. 331 с.

Засновник: Донецький державний університет управління.

Редакційна рада:

головний редактор – д.держ.упр., проф. Марова С.Ф.
заступник головного редактора – д.е.н., доц. Балуєва О.В.

Редакційна колегія:

д.держ.упр., проф. Токарева В.І. (Донецький державний університет управління);
голова правління ГО «Інформаційний Центр Майдан Моніторинг» Зубар Н.В.
(Українська Миротворча Школа);
виконавчий директор Центру близькосхідних досліджень «AMES» Семиволос І.М.
(Українська Миротворча Школа);
к.і.н., доц. Никифоренко Н.О. (Донецький державний університет управління);
керівник проекту «Школа Соціальних Посередників» Дубровський І.М.
(Українська Миротворча Школа);
ст. викл. кафедри гуманітарних дисциплін Никифоренко А.Р. (Донецький
державний університет управління);
к.і.н. Чаплик М.М. (Донецький державний університет управління).

У збірнику представлено стислий виклад поданих на II Всеукраїнську науково-практичну конференцію доповідей та повідомлень, присвячених аналізу сучасного вітчизняного соціуму та окремих соціальних інститутів крізь призму війни. Автори звертаються до проблем гібридної війни як порівняно нового та недостатньо дослідженого соціального феномену, зосереджують увагу на інформаційній складовій гібридної війни, проблемах протидії гібридній агресії та інших аспектах військового конфлікту.

Особливу увагу у збірнику приділено розробці механізмів та окресленню шляхів розв'язання проблем, які постали перед суспільством внаслідок гібридної агресії Російської Федерації проти України, зокрема потребам та проблемам внутрішньо переміщених осіб, соціальному захисту, реабілітації та психологічній допомозі учасникам та жертвам війни. Окрему увагу приділено пропозиціям, ідеям та підходам авторів на процес та перспективи деокупації, реінтеграції та миротворення.

Адреса редакції: м. Маріуполь, вул. Аеродромна, 7, к. 405.

ISSN 2078-8207

© Донецький державний університет управління, 2018

ЗМІСТ

Розділ 1

ПРОБЛЕМИ, ПОТРЕБИ ТА ПОТЕНЦІАЛ ВПО В УКРАЇНІ

Діденко Н.Г. Забезпечення доступу до освіти для внутрішньо переміщених осіб.....	10
Закірова С.Г. Законодавчі ініціативи у сфері захисту виробничих прав внутрішньо переміщених осіб в Україні.....	14
Льчук Л.І., Бубуйок О.О. Система призначення (відновлення) та здійснення контролю за соціальними виплатами внутрішньо переміщеним особам в Україні та її характеристика	18
Кобзева І.М. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади: виклики та реалії сьогодення	23
Маісурадзе З.А. Сприяння інтеграції ВПО : думки громадського активіста	28
Москвіна Н.О. «Змінюємо життя разом»: приклади успішних проектів допомоги ВПО	30
Никифорова Н.О. Ставлення до ВПО в Україні: аналіз методик вимірювання.....	33
Половін С.М. Ukrainian Internally Displaced Personos and Lerning English.....	36
Супрун В.В. Забезпечення доступу до освіти, освітня державна підтримка внутрішньо переміщених осіб та проблеми переміщених закладів освіти	38
Чаленко К.І., Нога І.М. Шляхи вирішення житлових проблем внутрішньо переміщених осіб	42
Черкашина Т.О. Внутрішньо переміщені особи як соціальна група.....	45

Розділ 2

СУСПІЛЬСТВО ТА СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ

Балюта В.В. Ілюзія розуміння як психологічний чинник радикалізації політичної поведінки молоді	49
Варич Н.І. Виховний потенціал освіти в сучасному контексті.....	52
Газізова О.О. Державні пріоритети України у визначенні правового статусу кримськотатарського народу в умовах анексії Криму Росією.....	55
Григор'єва В.В. Проблеми формування національної ідеї в Україні	59

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

Зайченко О.К., Коцар Л. Усвідомлення нових смислів патріотизму, національної ідентичності та героїзму на прикладі музейних проектів	62
Івацький В.І., Чаплик М.М. Державний проект, громадянське суспільство та його ресурси в умовах гібридної війни.....	69
Криштанович М.Ф. Забезпечення соціальної безпеки державними органами та органами місцевого самоврядування на сході України.....	73
Макаренко Д.В. Національна ідея як ідеологія єдності	75
Нестеров О.Ю. Еколого-соціальна обстановка на Донбасі	77
Николаєва В.І., Николаєва Д. Активізація волонтерського руху в Україні: виклики сьогодення.....	79
Петрова Озель Л.П. Лексико-семантична інтерпретація образів солдата, козака, багатиря, стрільця в дискурсі української народної казки	82
Погребняк Л.О. Розроблення стратегії соціо-еколого-економічної безпеки для стабілізації та розвитку деокупованих територій	85
Погрібна В.Л., Сахань О.М. Війна і корупція в свідомості українців: злочинний симбіоз чи природний конфлікт?	89
Поліщук І.О. Нова політична ментальність як основа реінтеграції України.....	94
Росінська О.А. Концепти хронотопу масової комунікації як засіб створення оманливого свідомості.....	97
Садох О.В. Освіта як чинник безпеки.....	100
Семчук Н.І. Збройний конфлікт на сході України: виклики для освіти.....	103
Супрун К.В. Актуальні проблеми зайнятості та самозайнятості населення України в умовах кризових викликів сучасності.....	107
Стояненко І.В., Басараб Ю.А. Розвиток малого та середнього бізнесу в регіонах України: Донецька область	110
Ташкінова О.А. Нові напрями взаємодії поліції та суспільства в умовах прифронтового міста (на прикладі міста Маріуполя).....	114
Теперік Д., Чаплик М.М. Держава, громадянське суспільство, національна безпека: проблеми взаємодії (за результатами соціологічного дослідження)	116
Циклаурі О.Б. Окремі питання правового регулювання інформаційної безпеки в Україні.....	120

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Бережна Л.Г., Алдунова Д.М. Methoden des hybriden Krieges gegen die Ukraine	124
Бойко С.Т. Соціальні мережі як інструмент інформаційної війни	126
Бхіндер Н.В. Протидія гібридній війні: досвід Республіки Індія	130
Василець О.І. Питання генези і концептуалізації гібридної війни як соціального феномену	134
Горбатюк А.О., Мазуренко М.Г., Рудницький І.А. Протидія гібридним загрозам у військовій сфері	136
Горелов В.І., Клименко В.С. Безпекова ситуація в Чорноморському регіоні	140
Жукова А.О. Гібридна війна та повсякдення «сірої зони»: очима очевидця з міста Торецьк	144
Закіров М.Б. Соціальні мережі в контексті розвитку теорії і практики інформаційної війни	147
Катаєв С.Л. Фактор насилья у політиці ідентичності	151
Крилова-Грек Ю.М. Особливості інформаційно-комунікативної діяльності медіа в умовах гібридної війни	152
Никифорова А.Р. Російська агресія проти України та зміни в політиці пам'яті: кореляційні зв'язки	155
Пашковський В.Ф. Інформаційна складова гібридної війни Російської Федерації проти України	160
Помазан В. І. Імперська політика Росії: історичні аналогії	162
Попов В.Ж. Чутки як інструмент інформаційної війни (історичний досвід 1917-1920 рр.)	166
Руценко І.П. Теорія обману противника	170
Сазонов В. Some Notes on Russian Information Aggression against Ukraine in 2014-2015	173
Семенішин М.О. Генеза поняття «гібридна війна»	178
Ткачук О.А., Кібіткін О., Лямзін В., Цибулько М. Цивільно-військове співробітництво як інструмент стратегічних комунікацій в умовах «гібридної війни» ...	181
Требін М.П. Кіберзброя у «гібридній» війні	185
Трима К.А. Identity as a tool of informational warfare	189
Хоменко О.А. Соціогуманітарні трансформації на пострадянському Донбасі другої половини 90-х рр. ХХ ст. у контексті формування дискурсу «гібридної війни»	191
Чаплик М.М. Кримінальний натовп та його роль у гібридній війні	195

Розділ 4

ДЕОКУПАЦІЯ, РЕІНТЕГРАЦІЯ ТА МИРОТВОРЕННЯ

Андрощук С.М. Перспективи державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій: юридичний аспект	199
Бабенко В.М. Теорія і практика деокупації свідомості.....	202
Балакірева О.М., Дмитрук Д.А. Суспільні очікування щодо врегулювання збройного конфлікту на Сході України.....	207
Бойко Т.І. Процес виховання молоді на окупованих територіях Донбасу як чинник гібридної війни	211
Войтех О.В., Рудніцький І.А., Хміль В.В. Механізми деескалації збройного конфлікту на сході України міжнародною миротворчою місією ООН	214
Гірник А.М. Життя на тимчасово окупованих територіях: як його бачать мешканці Донецької та Луганської областей.....	218
Зайченко О.К. Музейні проекти з деокупації свідомості	222
Звонук Д.О. Роль соціальних уявлень в перебігу соціальних конфліктів «влада – громада»	227
Іванова В.В. Формування стратегії розвитку енергетичного комплексу в контексті реінтеграції Донецької області	229
Іващенко А.М., Возняк С.М., Федянович Д.Л. Оцінка спроможностей ООН щодо врегулювання конфлікту на сході України.....	233
Коржов Г.О. Соціальна політика України щодо внутрішньо переміщених осіб і перспективи реінтеграції Донбасу.....	237
Луковенко І.Г. Релігійний фактор на окупованих територіях Донеччини крізь призму внутрішньої логіки пропагандистсько-ідеологічних та формально-правових засад	241
Олійник Ю.І. Миротворчі місії як інструмент зовнішнього впливу	245
Потарська Н.М. Голос невоюючих: проблеми жінок у зоні конфлікту на непідконтрольних та підконтрольних державі територіях	246
Решетов В.М. Реалізація публічної політики, спрямованої на вирішення наявних проблем у громаді	249
Сиротюк Ю.М. Деокупація свідомості – безальтернативний шлях до перемоги	253
Суздальска О.С. Формування механізмів державної політики відновлення постраждалих від конфлікту територій.....	256

Устименко О.В., Капосльоз Г.В. Концепція запровадження міжнародної тимчасової адміністрації на окупованих РФ територіях Донецької та Луганської областей України – один із громадських проєктів реінтеграції	259
--	-----

Розділ 5

СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ ТА ЖЕРТВАМ ВІЙНИ

Балакірева О.М., Бондар Т.В. Особливості соціальної роботи з дітьми підліткового віку, зокрема з груп ризику та сімей СЖО, які проживають у Луганській і Донецькій областях (результати пошукового дослідження)	263
Бриндіков Ю.Л. Реабілітація комбатантів: системна робота фахівців соціальних структур.....	267
Ворона П.В. Участь місцевого самоврядування у соціально-психологічній допомозі учасникам війни, що виникла внаслідок агресії РФ проти України	271
Ільчук Л.І. Світовий досвід надання соціальної допомоги та вирішення проблем щодо забезпечення житлом учасників бойових дій, військовослужбовців та членів їх сімей.....	275
Киричевська Л.П. Психологічна допомога постраждалим під час бойових дій в Україні	282
Киричевська Е.В. Психологія переживання психотравм війни через релігійну творчість.....	284
Кокуя О.М., Пішко І.О., Лозинська Н.С. Рекомендації військовим психологам щодо недопущення втрат військовослужбовців з причин, не пов'язаних із виконанням завдань за призначенням	289
Костюк Л.О. Забезпечення права військовослужбовців і учасників АТО на медичну та психологічну реабілітацію.....	293
Лозинський Д.Л. Двовекторна модель боротьби з безробіттям серед ветеранів АТО/ООС	295
Максимчук В.В. Реалізація програм психолого-педагогічної допомоги, підтримки і соціального захисту вразливих категорій молоді та перспективи роботи з ними	297
Николаєва В.І., Бородуліна В. Кейс-менеджмент як метод організації соціальної роботи з родинами під час воєнних дій (на прикладі м. Маріуполь)	301

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

Слозанська Г.І. Кейс-менеджмент у роботі із соціально вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади	305
Срібна М.А. Різновиди допомоги цивільному населенню в ході війни на сході України (на прикладі товариства червоного хреста України)	309
Суровцева І.Ю. Віктимологічні дослідження жертв війни	312
Твердун К.А. Деякі проблемні питання соціального захисту учасників антитерористичної операції	315
Царенко Л.Г. Основні принципи надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок екстремальних та надзвичайних ситуацій.....	317
Цевельов О.С. Державне реагування у сфері безпеки державного кордону: аспекти соціального захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей та шляхи їхнього підвищення.....	321
Чернін І.М. Основні напрямки соціального захисту військовослужбовців Збройних сил України.....	327

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

Таким чином, для успішної соціальної інтеграції ВПО до приймаючих громад необхідна консолідація всього суспільства, залучення значних бюджетних та позабюджетних коштів, тісна співпраця між державними установами і організаціями з міжнародними організаціями, підтримка громадських організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обліковано 1 509 938 переселенців // Мінсоцполітики. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15416.html>
2. Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету міністрів України № 909-р від 15.11.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-2017-p>
3. Звіт Національної системи моніторингу щодо ситуації з внутрішньо переміщеними особами URL: https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/nms_round_7_september_2017_ukr_0.pdf
4. У МТОТ презентовано черговий раунд дослідження МОМ щодо проблем ВПО URL: <http://mtot.gov.ua/u-mtot-prezentovano-chergovyj-raund-doslidzhennya-mom-shhodo-problem-vpo/>
5. Тимчасове житло для переселенців. URL: <http://www.donbasssos.org/04042018-2/>
6. Німеччина виділить понад 25 млн. євро на будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб URL: <https://www.dotb.dn.ua/2017/04/nimechchina-vidilit-ponad-25-milyoniv-yevro-na-budivnitstvo-zhitla-dlya-vpo/>

Черкашина Т.О.,

*доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонського державного
університету, к.соц.н.,
м. Херсон, Україна*

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК СОЦІАЛЬНА ГРУПА

У 2017 р. Україна посіла дев'яте місце в світі за кількістю зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, опинившись в даному рейтингу серед таких країн як Сирія, Ємен, Ірак та Нігерія. Внутрішньо переміщені особи – особи, змушені раптово тікати зі

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

своїх будинків, масово, в результаті збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних порушень прав людини або стихійних лих, але при цьому продовжують перебувати на території власної країни. Фактично, внутрішньо переміщені особи, це особи, які підпадають під визначення вимушені переселенці, що покинувши місце свого постійного проживання, залишаються в країні своєї громадянської належності та можуть користуватися її захистом [1, с. 154–159]. Специфіка статусу ВПО полягає в тому, що, будучи громадянами держави і залишаючись на її території, вони знаходяться під винятковою юрисдикцією і захистом своєї країни, навіть якщо сама держава і не в силах забезпечити такий захист.

Найбільш прийнятне і точне визначення поняття «вимушений переселенець» подається в статті 1 проекту Закону України «Про вимушених переселенців». Зокрема, «вимушений переселенець» – це внутрішньо-переміщена особа, або особа, яка покинула або залишила місце постійного проживання у результаті, або щоб уникнути, негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, внаслідок стихійного лиха, голоду, епідемії чи надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру» [3, с. 6–11]. Вимушеним переселенцем визнається громадянин України, іноземний громадянин чи особа без громадянства, які постійно проживають на законних підставах на території України і змінили місце проживання в межах території України за обставин, передбачених частиною першою цієї статті [4].

Зокрема, у проекті Закону України «Про вимушених переселенців» крім визначення поняття «вимушений переселенець», вказано права і обов'язки вимушених переселенців, визначено обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування, що стосуються вимушених переселенців, врегульовано питання, пов'язані з обліком, реєстрацією, розміщенням вимушених переселенців, з відшкодуванням витрат на вимушене переміщення та з компенсацією за втрачене майно, передбачено створення Фонду житла для тимчасового поселення вимушених переселенців, визначено джерела фінансування та відповідальність за спричинену вимушену міграцію [4].

«Вимушені переселенці російсько-української війни – категорія громадян України, іноземців або осіб без громадянства, котрі були змушені покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту на частині території Донецької і Луганської областей України або окупації Автономної Республіки Крим» [7, с. 175–181]. У березні 2015 р. було зареєстровано як ВПО 1 млн. 941 тис. осіб [2, с.124–126]. У березні 2015 р., за даними Управління з координації гуманітарних питань при ООН, за кордоном налічувалося понад 760 тисяч біженців з України. З них понад 625 тис. виїхали до Росії, понад 80 тис. – до Білорусі,

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

понад 44 тис. – до Польщі [1, с. 154–159]. Станом на 16 травня 2016 р., за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій було взято на облік як ВПО 1 780 946 осіб або 1 439 428 сімей з Донбасу і Криму [6]. У жовтні 2017 р. постійний представник України при ООН В. Сльченко повідомив, що вимушеними переселенцями з 2014 року стали 4% українців [5]. Станом на 9 січня 2018 р., за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, взято на облік як ВПО 1 492 100 осіб, або 1 218 002 сім'ї з Донбасу і Криму, а на 5 лютого 2018 р. – взято на облік 1 493 057 осіб або 1 218 611 сімей з Донбасу і Криму.

Проблема зі статистикою, обліком ВПО є така, що не всі вони реєструються в органах соціального захисту населення, а з іншого боку, є величезна кількість осіб, які, зареєструвавшись в якості ВПО для отримання в Україні пенсій, інших соціальних виплат, освіти та ін., і далі постійно проживають на тимчасово окупованих територіях.

Частина ВПО стикається з побутовими та соціальними труднощами; у них не задоволені базові потреби: забезпечення їжею і житлом; відновлення документів; виплата пенсій і державних соціальних допомог; доступ до соціальних та медичних послуг, особливо для тих, хто потребує спеціалізованої медичної допомоги, лікування, реабілітації; професійне перенавчання і працевлаштування; влаштування дітей до навчальних закладів; продовження (поновлення) навчання. Серед ВПО певну кількість становлять соціально уразливі категорії населення, і обставини переселення посилюють фактори ризику для них.

Внутрішньо переміщені особи можуть відчувати ізольованість і несприйняття з боку приймаючої громади. Це є перешкодою для побудови нових стосунків, працевлаштування за місцем переселення. Декому з них важко чи неможливо влаштуватися на новому місці відповідно до звичних умов життя та соціального статусу. Декому – доводиться змінювати життєві орієнтири та набувати нових як професійних та соціальних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сірант М. М. Біженці та внутрішньо переміщені особи: співвідношення понять // Митна справа. 2015. № 2(2.2). С. 154–159.
2. Тищенко Н. І., Піроцький Б. Ю. Внутрішньо переміщені особи в Україні як проблема сьогодення // Молодий вчений. 2014. № 10(13)(2). С. 124–126.
3. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика // Грані. 2015. № 8. С. 6–11.

Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення

4. Про вимушених переселенців : Закон України (Проект) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
5. Кількість зареєстрованих переселенців за місяць збільшилась на 4 тисячі осіб. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28964951.html>
6. Міжнародно-правові та національні засоби захисту прав біженців: практикум для студ. юрид. клінік / Упр. Верхов. Комісара ООН у справах біженців, Ін-т приклад. гуманіт. дослідж. Харків: Яшма, 2003. 180 с.
7. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції «Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості»// Український соціум. 2015. № 1. С. 175–181.

Наукове видання

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МИРОТВОРЕННЯ

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції

Мови: українська, англійська, німецька

Відповідальність за зміст, точність поданих фактів, цитат, цифр, прізвищ несуть автори матеріалів.

**Відповідальні
за випуск**

**Никифорова Н.О.,
Чаплик М.М.**

**Комп'ютерна
верстка**

Чаплик М.М.

Підписано до друку 30.10.2018. Формат 60×84^{1/16}. Папір фінський.
Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 16,8. Наклад 100 прим. Замовлення №.

Донецький державний університет управління
87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58